

Bert Theunissen is hoogleraar Geschiedenis der Natuurwetenschappen aan de Universiteit van Utrecht. Onlangs verscheen van hem 'De Koe', over de geschiedenis van het Nederlandse melkvee tussen 1900 en 2000.

Mooie koeien

Goed, blind vertrouwen in wetenschappelijke deskundigheid is er niet meer. Dat is niet erg, maar juist een teken van voortschrijdend inzicht onder het publiek.

AUTEUR BERT THEUNISSEN

Wat ik van het afnemende vertrouwen in wetenschap en techniek vind – daar moest mijn column over gaan. Behulpzaam wees de redactie mij op de vaccinatiecampagne tegen baarmoederhalskanker: de opkomst is laag en het verhaal doet de ronde dat er nanorobotjes in de injectieaalden zitten waarmee de overheid ons allemaal wil chippen.

Tja, als je het mij vraagt valt het met dat vertrouwen nog best mee. Goed, blind vertrouwen in wetenschappelijke deskundigheid is er niet meer, maar dat is niet erg – ik zie het als voortschrijdend inzicht onder het publiek. En je moet niet afgaan op fantasten die overal complotten zien. Ik bedoel, dat van die nanochips, dat gelooft toch geen mens?

Mooi voorbeeld van vertrouwen: de aswolk uit IJsland. Eerst was die levensgevaarlijk en ging het vliegverkeer plat. Na een paar dagen was de wolk nog even dik, maar toen werd de economische schade voor de luchtvaartmaatschappijen te groot. De maatschappijen deden zelf een paar testvluchten en hun conclusie was dat de as ongevaarlijk was. Hoongelach alom, zou je denken. Eerst maar eens onafhankelijk onderzoek afwachten, toch? Maar nee hoor: iedereen was opgelucht en de vakantie-gangers gingen in polonaise de vliegtuigen weer in. "Als de piloten de lucht in willen, dan is dat voor mij garantie genoeg", zei een passagier.

Ik stond paf van zoveel vertrouwen in de luchtvaarttechnici. Maar als je er even over nadenkt, is dat vertrouwen natuurlijk terecht. Zeker, de passagiers hadden er zelf het grootste belang bij dat er weer gevlogen werd. Maar dan ga je nog niet met je leven spelen. Nee, de luchtvaartmaatschappijen hebben dat vertrouwen in de loop van heel veel jaren verdiend. En ook ditmaal is het vertrouwen niet beschaamd: ze zeiden dát het kon én het kon.

Ander voorbeeld. Mijn onderzoek gaat over de verhouding tussen wetenschappers en boeren. Onder boeren was vroeger wantrouwen tegenover de wetenschap troef, wil het cliché. Maar schijn bedriegt.

Na de Tweede Wereldoorlog is de melkproductie van koeien enorm gestegen, van 4.000 tot bijna 9.000 kg melk per koe per jaar. Daar hebben wetenschappers een centrale rol in gespeeld. Door een uitgekiend selectieprogramma te ontwikkelen om de beste melkverwers onder de stieren en koeien op te sporen.

Tot ongeveer 1970 stuitten ze op hardnekkig verzet van de boeren. Die fokten hun beesten niet op de productie-cijfers, maar op een fraai uiterlijk. Een mooie koe was een goede koe, vonden de boeren. De wetenschappers vonden dit onbegrijpelijk. Koeien hou je toch niet voor het mooi? Een moderne boer streeft toch naar de hoogste productie?

De boeren waren niet gek. Met mooie koeien bedoelden ze stevig gebouwde, sterke koeien die stabiele producties leverden – geen topproducties. De gedachte was dat dit robuuste type koe rendabeler was dan het delicatesse gebouwde type dat wel meer melk gaf maar ook veel gevoeliger was voor allerlei kwalen.

Het wantrouwen van de boeren gold dus het opjagen van de melkproductie. Ze hadden niks tegen wetenschap als zodanig – waar het ze uitkwam maakten ze er volop gebruik van. Maar in dit geval hadden ze dus een andere bedrijfsstrategie dan de wetenschappers. (Een betere zelfs, zou je vanuit duurzaamheidsoogpunt zeggen.)

De moraal. Ten eerste: vertrouwen moet je verdienen. Ten tweede: ga niet meteen uit van irrationeel wantrouwen als nieuwe wetenschap er niet ingaat als koek, maar zoek uit wat precies de bezwaren zijn.